

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸੰਤ ਬਿਮਲਾ ਸਿੰਘ

ਭਾਗ ੧

੧. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ*।

{ ਸੰਤ ਜੀ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਜੀਵਨ।
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਤਪ
ਤੇ ਧਾਣਕ ਰੂਪ ਦਾ ਭਾਵ।

੧

ਹੈ 'ਹਿਸਾਬੀ' ਆਖਦਾ "ਮੈਂ ਕਰ ਹਿਸਾਬਾਂ ਸਾਰੀਆਂ",
"ਕਿਧਰੇ ਤੇਰੇ ਮਹਬੂਬ ਦੇ ਡਿੱਠੇ ਨਕਸ਼ ਨਾ ਧਾਰੀਆਂ।"
ਲੈਕੇ ਫੀਤੇ ਅਕਲ ਦੇ ਕਰਦਾ ਫਿਰੇ ਹੈ ਮਿਣਤੀਆਂ,
ਖੋਜਦਾ ਤੇ ਭਾਲਦਾ ਦਿਲ,-ਲਾਕੇ ਟੁੱਭੀ ਤਾਰੀਆਂ।
ਸੌ ਰਹੇ ਗਾਫਲ ਕਈ ਸਿਰਦਰਦੀਆਂ ਸਭ ਛੱਡ ਕੇ,
ਮਾਣ ਮੋਜਾਂ ਕੁਛ ਰਹੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੇ ਹਨ ਜੁ ਖਿਲਾਰੀਆਂ।
ਹਾਇ! ਸਾਨੂੰ ਰਮਜ਼ ਕੇਹੀ ਗੈਬ ਤੋਂ ਹੈ ਪੈ ਗਈ,
ਖੁਲ੍ਹ ਪਈਆਂ ਹਨ ਸਾਹਮਣੇ ਸਾਡੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨਜਾਰੀਆਂ।
ਸੁਹਲ ਵਰਕਿਆਂ ਵਾਲੜਾ ਦਫਤਰ ਗੁਲਾਬਾਂ ਖੁਹਲਿਆ,
ਨਕਸ਼ ਹਰ ਵਰਕੇ ਪਏ ਤੇ ਖਤ ਤੇ ਪਈਆਂ ਧਾਰੀਆਂ।
ਜੀਉਂਦਾ ਵਰਕਾ ਹੈ ਲਿਖਿਆ, ਹੈ ਜੋ ਸੋਸਨ ਪੰਖੜੀ,
ਲਿਖੀ ਇਸਤੇ ਲਿਖਤ ਜੀਉਂਦੀ, ਲਿਖੀ ਜੁਗੋਬ ਲਿਖਾਰੀਆਂ।
ਨਕਸ਼ ਹੈ, ਹਾਂ ਰੂਪ ਹੈ, ਹਾਂ ਜਿੰਦ ਹੈ, ਹਾਂ ਆਪ ਹੈ,
ਲਪਟ ਹੈ ਤੇਰੀ ਪਿਆਰੇ ! ਕਰ ਰਹੀ ਦਿਲਦਾਰੀਆਂ।
ਦੇਖਕੇ ਇਕ ਵੇਰ ਤੈਨੂੰ ਫਸ ਗਏ ਇਸ ਘੇਰ ਵਿਚ,
ਨੈਣ ਨਕਸ਼ਾਂ ਨੇ ਫੜੇ, ਸੈਂਨਤ ਨੇ ਹੋਸ਼ਾਂ ਮਾਰੀਆਂ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੈ, ਘੜਿਆਲੀ ਨੇ ਤ੍ਰਿਪਹਿਰੇ ਮਗਰੋਂ ਹੋਰ ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਵਜਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ।
ਇਕ ਨਿੱਕਾ ਜੇਹਾ ਬਗੀਚਾ ਹੈ। ਵਿਚਾਲੇ ਕੱਚਾ ਥੜਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਫ ਸੁਥਰਾ ਲਿੱਪਿਆ ਪੁਚਿਆ ਹੈ।
ਇਸ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਤੂੰ ਗਜ਼ ਮੁਰੱਬਾ ਦਾ ਇਕ ਕੋਠਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਬੂਹਾ ਖੁਲ੍ਹਿਆ, ਅੰਦਰੋਂ ਇਕ

ਸੁਹਣੇ ਲੰਮੇ ਪਤਲੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਾਉਂਦੇ ਗਾਉਂਦੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ, ਅਸਮਾਨਾਂ ਵਲ ਤੱਕੇ, ਚੰਦ ਵਲ ਝਾਤ ਪਾ ਕੇ ਮੁਸਕਾਏ ਤੇ ਆਪੇ ਨਾਲ ਬੋਲੇ :-- ਵਾਹ ਵਾਹ ਕੁਦਰਤ ! ਮੇਰੇ ਕਾਦਰ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ! ਮੇਰੇ ਕਾਦਰ ਲਿਖਿਤ !...ਮਨਾਂ ! ਦੁਨੀਆਂ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਹੈ, ਮੌਜਾਂ ਵਿਚ ਹੈ, ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਆਨੰਦ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਹਾਲ ਮਸਤ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਾਲ ਮਸਤ ਹੈ, ਕੋਈ ਭਾਲ ਮਸਤ ਹੈ, ਕੋਈ ਗਾਫਲ ਹੈ, ਕੋਈ ਅਕਲਾਂ ਨਾਲ ਖਨ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਖੋਜ ਖੋਜ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ 'ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ'। ਦਾਨੇ ਤੇ ਅਨਜਾਨੇ ਸਾਰੇ ਗਾਫਲ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਕਾਦਰ ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਪਰਤੱਖ ਹੈਂ। ਜਾਹਿਰ ਹੈਂ। ਹਾਜ਼ਰਾ ਹਜ਼ੂਰ ਹੈਂ।

ਵਾਹ ਵਾਹ ਭਾਗ ! ਸਾਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦਾਦਨ ਖਾਂ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਹੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਜੈਨ ਸਾਧੂ ਸ੍ਰੀਮੀ ਆਤਮਾ ਦੇ ਸੰਗ ਨੇ ਕੱਢਿਆ। ਆਪ ਵੀ ਪਿੰਡ ਦਾਦਨ ਖਾਂ ਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਦੇ ਸੰਗ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਜੈਨ ਮਾਰਗ ਦੀ ਕਠਨ ਸਾਧਨਾਂ ਤੇ ਸੰਜਮਾਂ ਵਿਚ ਪਾਇਆ। ਸਾਧਨ ਕਰ ਕਰ ਲਿੱਸੇ ਪਤਲੇ ਤੇ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਏ ਪਰ ਕਿਤੇ ਨਾ ਪਿਆ। ਸੁਹਣੇ ਮੰਦਰ ਤਾਂ ਮਿਲੇ ਪਰ ਆਪਾ ਕੁਹਾ ਕੁਹਾ ਘਾਲਾਂ ਨੇ ਥਕਾ ਦਿੱਤਾ, ਸੋ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬੀ ਉਦਾਸ ਹੋਏ। ਜੋਗੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਰਲੇ। ਜੋਗ ਕੀਤੇ, ਹਠ ਪਾਲੇ, ਬ੍ਰਤ ਰੱਖੇ, ਨਿਉਲੀ ਆਦਿ ਕਰ ਕੀਤੇ। ਜੋਗ ਦਾ ਸਿਖਿਆ ਦਾਤਾ ਕਹੇ ਤੇਰੇ ਤਪ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂਵੇਂ ਏਕਾਂਤ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਫੇਰ ਏਕਾਂਤ ਢੂੰਡਦੇ ਅਸੀਂ ਭਰਥਰੀ ਹਰੀ ਦੇ ਤਪੋਥਾਨ ਪਹੁੰਚੇ। ਤਾਲ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ, ਭਰਥਰੀ ਦੀ ਗੁਫਾ, ਹਾਂ ਜਿਸ ਰਾਜ ਛਡਕੇ ਜੋਗ ਕੀਤਾ ਉਸਦੀ ਜੋਗ ਗੁਫਾ। ਏਥੇ ਤਪ ਕਰਦਿਆਂ ਨੂੰ, ਹਾਇ ! ਸਿਖਯਾ ਦਾਤੇ ਨੇ ਕਿ ਏਥੇ ਬੀ ਏਕਾਂਤ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਅਸੀਂ ਅਚਲ ਗੜੇ ਦੇ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹੇ, ਭਾਰੀ ਚਿਟਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਗੋਪੀ ਦੀ ਗੁਫਾ ਮਿਲੀ। ਇਸਤੋਂ ਵਧ ਨਿਰਜਨ ਥਾਂ ਕਿਹੜਾ ਹੋਵੇ। ਪੰਜ ਬਰਸ ਏਥੇ ਰਹੇ, ਰੱਜ ਰੱਜਕੇ ਸਾਧਨ ਕੀਤੇ ਦਿਲ ਟਿਕੇ, ਸੁਨ ਵਰਤੇ ਪਰ ਖਥਰੇ ਕੀਹ ਢੂੰਡਦੇ ਸਾਂ, ਦਿਲ ਜੋਗ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਤ੍ਰਿਪਤਿਆ। ਇਸ ਦਿਨ ਗੁਫਾ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਉੱਪਰ ਚਿਟਾਨ ਦੇ ਧੁਰ ਸਿਖਰੇ ਐਨ ਗੁਫਾ ਦੇ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹੇ। ਇਥੇ ਇਸ ਮਕਾਨ ਹੈ, ਢੱਠਾ, ਪਤਾ ਕੀਤਾ। ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਰਾਣਾ ਤੇ ਰਾਣੀ ਕੁੰਭਾ ਦਾ ਮਹਲ ਹੈ। ਵਾਹ ਮਨ ਰਾਣੇ ਦਾ ਹਾਲ ਸੁਣਕੇ ਮਨ ਨੇ ਕਿਹਾ : ਦੇਖ ! ਏਸ ਬਨ ਵਿਚ ਤੂੰ ਆਏ, ਤੂੰ ਏ ਰਾਜੇ। ਭਰਥਰੀ ਨੂੰ ਵੈਰਾਗ ਹੋਇਆ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ*। ਗੋਪੀਚੰਦ ਨੂੰ ਵੈਰਾਗ ਹੋਇਆ ਮਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਨਾਲ। ਦੁਇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦੁ ਰੂਪ ਜਾਣਕੇ ਜਗਤ ਤੋਂ ਨੱਸੇ। ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਪ ਹਠ ਕੀਤੇ। ਅੰਤ ਏਥੇ ਆਕੇ ਏਕਾਂਤ ਸੇਵੀ। ਭਰਥਰੀ ਨੇ ਵੈਰਾਗ ਸ਼ੱਤਕ ਲਿਖਿਆ। ਗੋਪੀਚੰਦ ਨੇ ਚੁੱਪ ਦਾ ਨਕਸ਼ ਏਸੇ ਗੁਫਾ ਤੇ ਖਿੱਚਿਆ। ਤੀਜੇ ਆਏ ਕੁੰਭਾ ਜੀ ਰਾਣੀ ਸਣੇ, ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਮਲਾ ਆਵਰਾਂ ਤੋਂ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ। ਇਹ ਬੀ ਮਾਯਾ ਤੋਂ ਨੱਸੇ ਪਰ ਕੇਹੜੀ ਮਾਯਾ ? ਜੋ ਰਾਜ ਭਾਗ ਖੋਹਣ ਆਈ ਸੀ। ਏਹ ਸਨ ਪ੍ਰਜਾ ਪਾਲਕ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਯਾ ਭਰਥਰੀ ਤੇ ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਵਰਗੀ ਕੌੜੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ, ਐਨਾਂ ਕਸ਼ਟ ਪਾਕੇ ਬੀ ਜੋਗੀ ਨਹੀਂ ਬਣੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੁੰਭਾ ਪਿਆਰ ਮਾਯਾ ਦਾ, ਕੁਛ ਦਰਦ ਪਰਜਾ ਦਾ ਸੀ। ਚਾਹ ਸੀ ਕਿ ਜਿੰਦ ਬਚੇ, ਜਦੋਂ ਜਾਲਮ ਮੁੜੇ ਤਾਂ ਪਰਜਾ ਪਾਲਾਂ। ਸੋ ਤੂੰ ਵਖੇ ਵੱਖ ਖਿਆਲਾਂ ਤੋਂ ਏਥੇ ਆਏ। ਹੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਕੀਹ ਕਰਨ ਆਯਾ ਹੈਂ ? ਮਾਂ ਨੇ ਤੋਰਿਆ ਨਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਨੇ, ਨਾ ਜਾਲਮ ਦੇ ਜੁਲਮ ਨੇ, ਨਾ ਪ੍ਰਜਾ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੇ। ਇਸ ਸਾਧੂ ਦਾ ਸੰਗ ਘਰੋਂ ਲੈ ਤੁਰਿਆ ਤੇ ਆਹ ਦਿਨ ਆ ਗਏ। ਮੈਂ ਏਕਾਂਤ ਵਾਸੀ ਤਾਂ ਹਾਂ, ਜੋਗੀ

ਹਾਂ, ਸਾਧਕ ਬੀ ਹਾਂ, ਪਰ ਕੀਹ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੱਥਰਾਂ ਤੋਂ ਕੁਛ ਵੱਧ ਹੋ-ਗਿਆ ਬਣਕੇ ਮੈਨੂੰ ਮੀਂਹ, ਠੰਢ, ਚੁੱਪ ਤੋਂ ਆਸਰਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਤੋਂ ਉਦਾਸੀ, ਜਿਥੇ ਉਦਾਸੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਹੁਣ ਫੇਰ ਟੁਰਿਆ। ਵਸਿ ਨਿਰਮਲ ਜਲ, ਆਸ਼ਮ ਦਾ ਠੰਢਾ ਥਾਂ, ਮੂਰਤੀਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ। ਥੋੜੇ ਦਿ ਇਸ ਨਿਰਜਨ ਤਪੋਭੂਮੀ ਤੋਂ ਬੀ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੇਠਾਂ ਉਤਰਿਆ ਪਰ ਬਨਾਰਸ ਆਯਾ। ਮੇਰੇ ਕ੍ਰਿੱਸ ਤਨ ਤੇ ਤਪ ਤੇ ਮੇਰੇ ਟਿਕਾਉ ਤੱਕਕੇ ਲੋ ਸੱਖਣਾ ਸੀ, ਉਦਾਸ ਸੀ। ਫਿਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਇਕ ਦਿਨ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ, ਲੰਗਰ ਤਾਂ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਕੋਈ ਪਾਠ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ, ਬੈਠ ਗਿਆ : ਹਾਂ ਉਹ ਕੀ ਪਾਠ ਸੀ :--

ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਿਓ ਅਰੁ ਬੋਦੁ ਬੀਚਾਰਿਓ ਨਿਵਲਿ ਭੁ ਜਨਾ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ਨ ਛੁਟਕਿਓ ਅਧਿਕ ਅਹੰਬੁਧਿ ਇਨ ਬਿਧਿ ਮਿਲਣੁ ਨ ਜਾਈ ਸੈ ਕੀਏ ਕਰਮ ਅ ਸੁਆਮੀ ਕੈ ਦੁਆਰੈ ਦੀਜੈ ਬੁਧਿ ਬਿਬੇਕਾ॥ ਰਕ ਕਰ ਪਾਤੀ ਰਹਿਓ ਨਗਨ ਫਿਰਿਓ ਬਨ ਮਾਹੀ। ਤਟ ਤੀਰ ਦੁਬਿਧਾ ਛੁਟਕੈ ਨਾਹੀ॥੨॥ ਮਨ ਕਾਮਨਾ ਤੀਰਥ ਕਰਵਤ ਧਰਾਏ॥ ਮਨ ਕੀ ਮੈਲੁ ਨ ਉਤਰੈ ਇਹ ਕਰਾਏ॥੩॥ ਕਲਿਕ ਕਾਮਿਨੀ ਹੈਵਰ ਗੈਵਰ ਬਹੁ ਅੰਨ ਬਸਤ੍ਰ ਭੂਮਿ ਬਹੁ ਅਰਧੇ ਨਹ ਮਿਲੀਐ ਹਰਿ ਅਰਚਾ ਬੰਦਨ ਡੰਡਉਤ ਖਟੁ ਕਰਮਾ ਰਤੁ ਰਹਤਾ॥ ਹ ਮਹਿ ਪਰਿਆ ਨਹ ਮਿਲੀਐ ਇਹ ਜੁਗਤਾ॥੫॥ ਚਉਰਾਸੀਹ ਏ ਭੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਹਿਆ॥ ਵਡੀ ਆਰਜਾ ਸਿਉ ਸੰਗ ਨ ਗਹਿਆ॥੬॥ ਰਾਜ ਲੀਲਾ ਰਾਜਨ ਹੁਕਮੁ ਅਫਾਰਾ॥ ਸੇਜ ਸੋਹਨੀ ਚੰਦਨੁ ਚੋਆ ਨਰਕ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਤਿਸੁ ਭਇਓ ਪਰਾਪਤਿ ਜਿਸੁ ਪੁਰਬ ਲਿਖੇ ਕਾ ਲਹ ਇਹ ਰੰਗਿ ਮਾਤਾ॥ ਭਇਓ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਇਹੁ ਮਨੁ ਰਾਤਾ॥ ਰਹਾਉ ਦੂਜਾ॥੧॥੩॥

ਵਾਹ ਵਾਹ ! ਮੈਂ ਨਿਰਾਸ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵੀਂ ਆਸ ਛੁੱਟ ਪਈ। ਕਿ ਹੈ ਪੁੱਛਿਆ ਇਹ ਕੀ ਹੈ ? ਪਤਾ ਲੱਗਾ-ਆਪਣੇ ਹੀ ਵਤਨ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰਹਸਤੀ। ਖਜਾਲ ਆਇਆ ਕਿ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਖਚਿਤ ਹੁੰਦਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਤ ਬੀ ਕੋਈ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੀਗਾ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਇਸ ਨਗਰੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ। ਮੈਂ ਉਥੇ ਪੁੱਜਾ। ਕੋਈ ਸੰਤ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਭਗਵੇ ਵੇਸ ਸੁਣਿਆਂ। ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਤਜਾਰੀ ਹੋਕੇ ਮੈਨੂੰ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਅਗੇ ਤੋਂ ਪਾਠ ਸੁਣਿਆ।

ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਾਉਂਦੇ ਗਾਉਂਦੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ, ਅਸਮਾਨਾਂ ਵਲ ਤੱਕੇ, ਚੰਦ ਵਲ ਝਾਤ ਪਾਏ
 ਨਾਲ ਬੋਲੇ :-- ਵਾਹ ਵਾਹ ਕੁਦਰਤ ! ਮੇਰੇ ਕਾਦਰ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ! ਮੇਰੇ ਕਾਦਰ
 ਦੁਨੀਆਂ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਹੈ, ਮੌਜਾਂ ਵਿਚ ਹੈ, ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਆਨੰਦ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੋਈ
 ਮਾਲ ਮਸਤ ਹੈ, ਕੋਈ ਭਾਲ ਮਸਤ ਹੈ, ਕੋਈ ਗਾਫਲ ਹੈ, ਕੋਈ ਅਕਲਾਂ ਨਾਲ
 ਮੌਜ ਖੋਜ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ 'ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ'। ਦਾਨੇ ਤੇ ਅਨਜਾਨੇ ਸਾਰੇ ਗਾਫਲ ਹਨ।
 ਤਾਂ ਪਰਤੱਖ ਹੈ। ਜਾਹਿਰ ਹੈ। ਹਾਜ਼ਰਾ ਹਜ਼ੂਰ ਹੈ।
 ਭਾਗ ! ਸਾਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦਾਦਨ ਖਾਂ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਹੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਜੈਨ ਸਾਧੂ ਸ੍ਰੀਮੀ ਆਤਮਾ
 ਆਪ ਵੀ ਪਿੰਡ ਦਾਦਨ ਖਾਂ ਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਦੇ ਸੰਗ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਜੈਨ ਮਾਰਗ ਦੀ
 ਸੰਜਮਾਂ ਵਿਚ ਪਾਇਆ। ਸਾਧਨ ਕਰ ਕਰ ਲਿੱਸੇ ਪਤਲੇ ਤੇ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਏ ਪਰ
 ਸੁਹਣੇ ਮੰਦਰ ਤਾਂ ਮਿਲੇ ਪਰ ਆਪਾ ਕੁਹਾ ਕੁਹਾ ਘਾਲਾਂ ਨੇ ਥਕਾ ਦਿੱਤਾ, ਸੋ ਅਸੀਂ ਇਹ
 ਜੋਗੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਰਲੇ। ਜੋਗ ਕੀਤੇ, ਹਠ ਪਾਲੇ, ਬ੍ਰਤ ਰੱਖੇ, ਨਿਉਲੀ ਆਦਿ ਕਰ
 ਖਿਆ ਦਾਤਾ ਕਰੇ ਤੇਰੇ ਤਪ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂਵੇਂ ਏਕਾਂਤ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਫੇਰ ਏਕਾਂ
 ਰੀ ਹਰੀ ਦੇ ਤਪੋਥਾਨ ਪਹੁੰਚੇ। ਤਾਲ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ, ਭਰਥਰੀ ਦੀ ਗੁਫਾ, ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੇ
 ਰੀਤਾ ਉਸਦੀ ਜੋਗ ਗੁਫਾ। ਏਥੇ ਤਪ ਕਰਦਿਆਂ ਨੂੰ, ਹਾਇ ! ਸਿਖਯਾ ਦਾਤੇ ਨੇ ਕਿਹ
 ਫੀ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਅਸੀਂ ਅਚਲ ਗੜੇ ਦੇ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹੇ, ਭਾਰੀ ਚਿਟਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਗੋਪੀ ਚੰ
 ਏਸਤੋਂ ਵਧ ਨਿਰਜਨ ਥਾਂ ਕਿਹੜਾ ਹੋਵੇ। ਪੰਜ ਬਰਸ ਏਥੇ ਰਹੇ, ਰੱਜ ਰੱਜਕੇ ਸਾਧਨ ਕੀਤੇ
 ਵਰਤੇ ਪਰ ਖਬਰੇ ਕੀਹ ਦੁੰਡਦੇ ਸਾਂ, ਦਿਲ ਜੋਗ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਤ੍ਰਿਪਤਿਆ। ਇਹ
 ਨਕਲ ਕੇ ਉੱਪਰ ਚਿਟਾਨ ਦੇ ਧੁਰ ਸਿਖਰੇ ਐਨ ਗੁਫਾ ਦੇ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹੇ। ਇਥੇ ਇਕ
 ਪਤਾ ਕੀਤਾ। ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਰਾਣਾ ਤੇ ਰਾਣੀ ਕੁੰਭਾ ਦਾ ਮਹਲ ਹੈ। ਵਾਹ ਮਨਾਂ
 ਕੇ ਮਨ ਨੇ ਕਿਹਾ : ਦੇਖ ! ਏਸ ਬਠ ਵਿਚ ਤੂੰ ਆਏ, ਤੂੰ ਏ ਰਾਜੇ। ਭਰਥਰੀ ਨੂੰ ਵੈਰਾਗ
 ਮੱਤ ਤੋਂ*। ਗੋਪੀਚੰਦ ਨੂੰ ਵੈਰਾਗ ਹੋਇਆ ਮਾਂ ਦੀ ਮੱਤ ਨਾਲ। ਦੁਇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦੁਇ
 ਤੋਂ ਨੌਸੇ। ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਪ ਹਠ ਕੀਤੇ। ਅੰਤ ਏਥੇ ਆਕੇ ਏਕਾਂਤ ਸੇਵੀ। ਭਰਥਰੀ
 ਲਖਿਆ। ਗੋਪੀਚੰਦ ਨੇ ਚੁੱਪ ਦਾ ਨਕਸ਼ ਏਸੇ ਗੁਫਾ ਤੇ ਖਿੱਚਿਆ। ਤੀਜੇ ਆਏ ਕੁੰਭ
 ਰਾਤ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਮਲਾ ਆਵਰਾਂ ਤੋਂ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ। ਇਹ ਬੀ ਮਾਯਾ ਤੋਂ ਨੌਰੇ
 ਜੋ ਰਾਜ ਭਾਗ ਖੋਹਣ ਆਈ ਸੀ। ਏਹ ਸਨ ਪ੍ਰਜਾ ਪਾਲਕ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਯਾ ਭਰਥਰੀ
 ਕੌੜੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ, ਐਨਾਂ ਕਸਟ ਪਾਕੇ ਬੀ ਜੋਗੀ ਨਹੀਂ ਬਣੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੁਛ
 ਕੁਛ ਦਰਦ ਪਰਜਾ ਦਾ ਸੀ। ਚਾਹ ਸੀ ਕਿ ਜਿੰਦ ਬਚੇ, ਜਦੋਂ ਜ਼ਾਲਮ ਮੁੜੇ ਤਾਂ ਫੇਰ
 ਏ ਵਥੇ ਵੱਖ ਖਿਆਲਾਂ ਤੋਂ ਏਥੇ ਆਏ। ਹੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਕੀਹ ਕਰਨ ਆਯਾ ਹੈਂ ? ਨਾ
 ਏਸੜੀ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਨੇ, ਨਾ ਜ਼ਾਲਮ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨੇ, ਨਾ ਪ੍ਰਜਾ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੇ। ਇਹ
 ਲੈ ਤੁਰਿਆ ਤੇ ਆਹ ਦਿਨ ਆ ਗਏ। ਮੈਂ ਏਕਾਂਤ ਵਾਸੀ ਤਾਂ ਹਾਂ, ਜੋਗੀ ਬੀ
 ਏਸੜੀ ਦੇ ਮਾੜੇ ਆਚਰਨ ਤੋਂ। ਵਿਦਿਆ

ਸੰਤ ਬਿਮਲਾ ਸਿੰਘ

ਹਾਂ, ਸਾਧਕ ਬੀ ਹਾਂ, ਪਰ ਕੀਹ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੱਥਰਾਂ ਤੋਂ ਕੁਛ ਵੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਜੋ ਵਿਚੋਂ ਪੁਲਾੜੇ ਹੋਕੇ ਗੁਫਾ
 ਬਣਕੇ ਮੈਨੂੰ ਮੀਂਹ, ਠੰਢ, ਧੁੱਪ ਤੋਂ ਆਸਰਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਫੇਰ ਉਦਾਸੀ ਖਾਧੀ। ਗੁਫਾ
 ਤੋਂ ਉਦਾਸੀ, ਜਿਥੇ ਉਦਾਸੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਹੁਣ ਫੇਰ ਟੁਰਿਆ। ਵਸਿਸ਼ਟ ਜਾ ਡੇਰੇ ਲਾਏ, ਗਊ ਮੁਖ ਦਾ
 ਨਿਰਮਲ ਜਲ, ਆਸ਼ਮ ਦਾ ਠੰਢਾ ਥਾਂ, ਮੂਰਤੀਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ। ਥੋੜੇ ਦਿਨ ਏਹ ਬੀ ਰੰਗ ਡਿੱਠਾ ਪਰ ਚਿੱਤ
 ਇਸ ਨਿਰਜਨ ਤਪੋਭੂਮੀ ਤੋਂ ਬੀ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੇਠਾਂ ਉਤਰਿਆ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਨਾਥ ਦੁਆਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ
 ਬਨਾਰਸ ਆਯਾ। ਮੇਰੇ ਕ੍ਰਿੱਸ ਤਨ ਤੇ ਤਪ ਤੇ ਮੇਰੇ ਟਿਕਾਉ ਤੱਕਕੇ ਲੋਕਾਂ ਸਨਮਾਨ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਮੇਰਾ ਮਨ
 ਸੌਖਣਾ ਸੀ, ਉਦਾਸ ਸੀ। ਫਿਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਇਕ ਦਿਨ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਜਾ ਅਲਖ ਜਗਾਈ ਮਧੂਕੜੀ
 ਵਾਸਤੇ, ਲੰਗਰ ਤਾਂ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਕੋਈ ਪਾਠ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ; ਕੁਛ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਾਹਦਾ ?
 ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ, ਬੈਠ ਗਿਆ : ਹਾਂ ਉਹ ਕੀ ਪਾਠ ਸੀ :--

ਪਾਠੁ ਪੜਿਓ ਅਰੁ ਬੋਦੁ ਬੀਚਾਰਿਓ ਨਿਵਲਿ ਭੁਅੰਗਮ ਸਾਧੇ॥ ਪੰਚ
 ਜਨਾ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ਨ ਛੁਟਕਿਓ ਅਧਿਕ ਅਹੰਬੁਧਿ ਬਾਧੇ॥੧॥ ਪਿਆਰੇ
 ਇਨ ਬਿਧਿ ਮਿਲਣੁ ਨ ਜਾਈ ਮੈ ਕੀਏ ਕਰਮ ਅਨੇਕਾ॥ ਹਾਰ ਪਰਿਓ
 ਸੁਆਮੀ ਕੈ ਦੁਆਰੈ ਦੀਜੈ ਬੁਧਿ ਬਿਬੇਕਾ॥ ਰਹਾਉ॥ ਮੋਨਿ ਭਇਓ
 ਕਰ ਪਾਤੀ ਰਹਿਓ ਨਗਨ ਫਿਰਿਓ ਬਨ ਮਾਹੀ॥ ਤਟ ਤੀਰਥ ਸਭ ਧਰਤੀ ਭ੍ਰਮਿਓ
 ਦੁਬਿਧਾ ਛੁਟਕੈ ਨਾਹੀਂ॥੨॥ ਮਨ ਕਾਮਨਾ ਤੀਰਥ ਜਾਇ ਬਸਿਓ ਸਿਰਿ
 ਕਰਵਤ ਧਰਾਏ॥ ਮਨ ਕੀ ਮੈਲੁ ਨ ਉਤਰੈ ਇਹ ਬਿਧਿ ਜੇ ਲਖ ਜਤਨ
 ਕਰਾਏ॥੩॥ ਕਨਿਕ ਕਾਮਿਨੀ ਹੈਵਰ ਗੈਵਰ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਦਾਨੁ ਦਾਤਾਰਾ॥
 ਅੰਨ ਬਸਤ੍ਰ ਭੂਮਿ ਬਹੁ ਅਰਪੇ ਨਹ ਮਿਲੀਐ ਹਰਿ ਦੁਆਰਾ॥੪॥ ਪੂਜਾ
 ਅਰਚਾ ਬੰਦਨ ਡੰਡਉਤ ਖਟੁ ਕਰਮਾ ਰਤੁ ਰਹਤਾ॥ ਹਉ ਹਉ ਕਰਤ ਬੰਧਨ
 ਮਹਿ ਪਰਿਆ ਨਹ ਮਿਲੀਐ ਇਹ ਜੁਗਤਾ॥੫॥ ਜੋਗ ਸਿਧ ਆਸਣ
 ਚਉਰਾਸੀਹ ਏ ਭੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਹਿਆ॥ ਵਡੀ ਆਰਜਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜਨਮੈ ਹਰਿ
 ਸਿਉ ਸੰਗ ਨ ਗਹਿਆ॥੬॥ ਰਾਜ ਲੀਲਾ ਰਾਜਨ ਕੀ ਰਚਨਾ ਕਰਿਆ
 ਹੁਕਮੁ ਅਫਾਰਾ॥ ਸੇਜ ਸੋਹਨੀ ਚੰਦਨੁ ਚੋਆ ਨਰਕ ਘੋਰ ਕਾ ਦੁਆਰਾ॥੭॥
 ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮਾ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ
 ਤਿਸੁ ਭਇਓ ਪਰਾਪਤਿ ਜਿਸੁ ਪੁਰਬ ਲਿਖੇ ਕਾ ਲਹਣਾ॥੮॥ ਤੇਰੇ ਸੇਵਕੁ
 ਇਹ ਰੰਗਿ ਮਾਤਾ॥ ਭਇਓ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨਿ
 ਇਹੁ ਮਨੁ ਰਾਤਾ॥ ਰਹਾਉ ਦੂਜਾ॥੧॥੩॥

(ਸੋਰਠਿ ਮ: ੫-੬੪੧)

ਵਾਹ ਵਾਹ ! ਮੈਂ ਨਿਰਾਸ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵੀਂ ਆਸ ਛੁੱਟ ਪਈ। ਕਿ ਹੈਂ, ਹਠਾਂ ਤਪਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਕੁਛ ਹੋਰ ਬੀ ਹੈ।
 ਪੁੱਛਿਆ ਇਹ ਕੀ ਹੈ ? ਪਤਾ ਲੱਗਾ-ਆਪਣੇ ਹੀ ਵਤਨ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੀਗਾ ਹੈ। ਕੌਣ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ ? ਇਕ
 ਗੁਹਸਤੀ। ਖਜਾਲ ਆਇਆ ਕਿ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਤਾਂ ਮੋਹ ਵਿਚ ਖਚਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ! ਇਸ ਨੂੰ ਕੌਣ ਪੁੱਛੇ ? ਫਿਰ ਪਤਾ
 ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਤ ਬੀ ਕੋਈ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੀਗਾ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਇਸ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਹੈ ? ਤਾ ਨਿਰਮਲ ਟਿਕਾਣੇ ਦਾ
 ਪਤਾ ਲੱਗਾ। ਮੈਂ ਉਥੇ ਪੁੱਜਾ। ਕੋਈ ਸੰਤ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਭਗਵੇ ਵੇਸ, ਵੈਰਾਗੀ, ਵਿਰੱਕਤ: ਉਸ ਤੋਂ ਮੈਂ ਪਾਠ
 ਸੁਣਿਆਂ। ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਤਜਾਰੀ ਹੋਕੇ ਮੈਨੂੰ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਅਗੇ ਨਿਉਣ ਦੀ ਲਾਜ ਨਾ ਝੱਲਣੀ ਪਈ। ਸੰਤ
 ਤੋਂ ਪਾਠ ਸੁਣਿਆਂ

ਸੁਣਨੋਂ ਕੰਨ ਸੱਖਣੇ ਨਾ ਰਹਿਣ। ਸੁਣਦਿਆਂ ਸੁਣਦਿਆਂ ਕਦੇ ਕੋਈ ਓਥੇ ਕੋਈ ਦਾਤਾ ਜੀ ਆ ਗਏ। ਮੈਂ ਆਖਣ ਲੱਗੇ:- 'ਘਾਲਾਂ ਘਾਲਕੇ ਜੇ ਆਪਾ ਧੁਪਦਾ ਹੈ, ਧੋਤੇ ਨੂੰ ਰੰਗ ਚਾੜੀਦਾ ਹੈ।' ਮੈਂ ਕਿਹਾ 'ਤਰਸਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਰੰਗ ਕਿਵੇਂ ਚੜ੍ਹੇ ?' ਆਪ ਬੋਲੇ 'ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਕਾਦਰ ਹੈ, ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਕੋਈ ਹਰ ਰੂਪ ਵਿਚੋਂ ਪੱਤ ਪੱਤ, ਡਾਲ ਡਾਲ, ਫੁੱਲ ਫੁੱਲ, ਫਲ ਫਲ ਵਿਚੋਂ ਸੈਨਤਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖ !' ਮੈਂ ਆਖਿਆ ਕਿਹਾ 'ਕਿੰਨ ਦੇਖਾਂ?' ਆਖਣ ਲੱਗੇ। 'ਉਹ ਹੈ', ਯਾਦ ਰਖ ਕਿ 'ਹੈ'। 'ਉਹ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ', ਯਾਦ ਰੱਖ ਕਿ 'ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ'। ਉਹ 'ਆਨੰਦ' ਹੈ ਤੇ 'ਆਨੰਦ ਦਾਤਾ' ਹੈ, ਯਾਦ ਰੱਖ ਕਿ ਤੂੰ 'ਉਸਦੀ ਆਨੰਦ ਛਹਿਬਰ' ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੈਂ। ਬੱਸ ਐਉਂ ਭਾਂਡਾ ਸਿੱਧਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਵੇਗਾ।' ਮੈਂ ਕਿਹਾ, 'ਕੋਈ ਮੇਰੇ ਗਲ ਦੱਸੋ'। ਆਖਣ ਲੱਗੇ, ਕਹ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ'। ਮੈਂ ਕਿਹਾ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ'। ਮੇਰਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਆਇਆ, ਜੇ ਅੱਗੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ, ਸੁਆਦ ਸੁਆਦ ਮੇਰੇ ਲੂੰ ਕੁਛ ਛਿੜੇ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਹੋਇਆ। ਜਿੰਦ ਕੁਛ ਪੰਘਰੀ ਹੋਈ ਲੱਗੇ। ਆਖਣ ਲੱਗੇ :-

ਕਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ

ਮੈਂ ਫੇਰ ਕਿਹਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ 'ਕਹਿੰਦਾ ਰਹੁ'। 'ਕਹਿੰਦਾ ਜਾਹ'। 'ਏਹ ਹਈ ਦਿਲ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਦੇਂਦੇ ਜਿੰਦ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਤੇ ਉਮਾਹ ਦੀ ਜਿੰਦ ਭਰਕੇ ਸੁਹਣੇ ਜਗਤ ਦੇ ਅਸਲੇ ਵਲ ਧੂ ਲਿਜਾਣ ਵਾਲੀ, ਜੀਉਂਦੇ ਤਾਂਘ, --'ਤਾਂਘ ਜਿੰਦ'। ਬਸ ਮਿਲੇਗਾ, ਵੇਖੇਗਾ ਨਕਸ਼ ਹਰ ਰੰਗੇ ਹਰ ਜਾਈ, ਫੇਰ ਖਿੜੇਗਾ।'

ਸੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਦਾਤਾ ਨੇ। ਮੈਂ ਤਪਾਂ ਅਠਾਂ ਨਾਲ ਸੰਗ ਮਰਮਰ ਵਾਂਙੂ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਚਿੱਟਾ ਤਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਂ, ਪਰ ਸਾਂ ਨਿਰਜਿੰਦ। ਇਸ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਜੀਉਂਦਾ ਜਾਗਦਾ ਕੰਵਲ ਫੁਲ। ਹੁਣ ਸੁਆਦ ਆਇਆ ਏਕਾਂਤ ਦਾ। ਤਦ ਤੋਂ ਏਕਾਂਤ ਸੁਆਦ ਦੋਂਦੀ ਹੈ। ਹੇ ਮਨ ਮੇਰੇ ! ਹੁਣ ਤੂੰ ਕਿਹਾ ਆਰਾਮ ਨਾ ਏਕੰਦਰ ਬੈਠਾ ਸੈਂ। ਕੈਸਾ ਸੁਖੀ ਹੋਇਆ ਹੈਂ ਬਾਹਰ ਆਕੇ ਏਸ ਏਕਾਂਤ ਰਾਤ ਵਿਚ। ਦਾਤਾ ! ਪਿਆਰ ! ਮੇਰਾ ਖੁਸ਼ਬੂ ਰੂਪ-ਮਾਲਕ 'ਪੁਹਪ ਮਧਿ ਜਿਉ ਬਾਸੁ ਬਸਤੁ ਹੈ ਮੁਕਰ ਮਾਹਿ ਜੈਸੇ ਛਾਈ' ਉਹ ਮੇਰੇ ਘਟ ਵਿਚ ਹੈ, ਕੀਰ੍ਹੇ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮੇਰੇ ਆਪੇ ਨਾਲ ! ਵਾਹ ਵਾਹ ! ਪਰ ਹਾਂ, ਮਨ ! ਫੜੀ ਰਖ ਗੁਰੂ ਕਰਕੇ ਫੜੀ ਰਖ :-

'ਬਾਰੰਬਾਰ ਬਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਜਪੀਐ ॥ ਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਇਹੁ ਮਨੁ ਤਨੁ ਧ੍ਰੁਪੀਐ ॥' (ਸੁਖਮਨੀ)

ਧੰਨ ਨਾਮੀ, ਧੰਨ ਮਾਲਕ, ਧੰਨ ਪਿਆਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਨਾਮ ! ਲੈ ਮਨ ਹੁਣ ਤਖਤਪੋਸ ਤੇ ਬੈਠਕੇ ਆਰਾਮ ਲੈ।

ਇਹ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਸੰਤ ਜੀ ਬੈਠ ਗਏ-ਚੰਦ-ਵਿਚ ਤੂੰ, ਤਾਰੇ ਵਿਚ ਤੂੰ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸੁਰੀਪੀ ਰੂਪ, ਬਿਜਲੀ ਰੂਪ, ਭਾਵ ਰੂਪ, ਆਤਮ ਰੂਪ, ਆਪੇ ਆਪ ਨਿਰੰਜਨ ! ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਕੋਲ, ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।

ਹੈਂ ਅੱਜ ਕੀ ਹੈ ? ਅੱਜ ਦਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਦਿਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸੁਆਮੀ ਨੇ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੀਗਾ ਆਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਆਂਦੀ, ਉਸ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਉਸ ਦਾ ਆਗਮ ਹੈ। ਉਹ ਜਨਮ ਵਿਚ ਕਾਸਨੂੰ ਹੈ।

ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ! ਤੂੰ ਸੱਚਾ ਸਦਾਸ਼ਿਵ ਹੈਂ, ਕਲਜਾਨ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਤੂੰ ਹੈਂ, ਉਹ ਜਿਸ ਜਿਸ ਨੇ ਆਤਮ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੀਗਾ ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਂਦੀ। ਹੋਰ ਕੋਣ ਲਿਆ

ਨਿਰਮਲ ਅਸਲੇ ਵਿਚ ਸਮਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਰਸਨਾਂ ਦੇ ਬਿਮਲ ਤੋਂ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਰੂਪਵਾਨ ਕਰਕੇ ਅੱਗੇ ਟੋਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਵਾਹ ਵਾਹ ਮੇਰੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਸੁਰੀਪੀ ਰੂਪ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਲਪਟ ! ਜੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਵਾਂਗੂ ਰੂਪ ਧਾਰੀ ਹੋਕੇ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲੀ, ਸਾਨੂੰ ਸੁਰੀਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਧੰਨ ਹੈ ਅੱਜ ਹੇ ਧੰਨ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ! ਆਪਦਾ ਆਗਮ ਹੈ।

ਹੇ ਮਨ ! ਉੱਠ ਅੱਜ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਚਲ। ਅੱਜ ਏਕਾਂਤ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ। ਸੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਕਿ ਜਦ ਕੋਈ ਜੀਉ ਪਵੇ ਤਾਂ ਆਪੇ ਵਿਚ ਇਕੱਲਾ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਭੀ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਰੱਬੀ ਜਲਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੇ। ਚੱਲ ਲੈ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਭਾਵੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਬੀ ਆਪਣੇ ਸਦਾਸ਼ਿਵ, ਅਸਲੀ ਸ਼ਿਵ, ਕਲਜਾਨ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੀਗਾ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਆ ਦਾਤੇ ਦੇ ਗੁਣਾਨੁਵਾਦ ਕਰ। ਚੱਲ, ਕਰ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਹੋ ਤਿਆਰ। ਪਹਿਨ ਚੋ ਤੇ ਟੁਰ। ਚੱਲ ਉਥੇ ਜਿੱਥੇ ਮੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੀਗਾ ਦਾ ਬਿਮਲ ਪਰਵਾਹ ਆ ਅੱਜ ਮੇਰੀ ਅਮਰ ਨੱਯਾ ਦੀ ਕਾਂਗ ਚੜ੍ਹੇਗੀ। ਚਲ, ਦੇਖ ਸੰਗਮ ਸ ਨੂੰ ਦਾ।

--o--

2.

ਇਕ ਨੱਗਰ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਲੰਘ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਜੇ ਸਵੇਰਾ ਮਿਠੀ ਠੰਢ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ, ਏਕਾਂਤ ਤੇ ਸੁਆਂ ਹੈ। ਇਕ ਘਰ ਅੱਗੇ ਇਕ ਸੱਚ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ! ਆਓ ਚੱਲੀਏ ਗੁਰਦੁਆਰੇ।'

ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸਿੰਘ-ਤੁਸੀਂ ਚਲੋ, ਮੈਂ ਆਯਾ।

ਨਰੋਤਮ ਸਿੰਘ-ਵੀਰ ਜੀਓ ! ਛੇਤੀ ਆਓ, ਮੈਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਤੋਂ ਵਫਾ ਸੀ, ਆਕੇ ਦਸ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਬਿਮਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੁਟੀਰ ਤੇ ਅੱਜ ਕਥਾ ਕਰਨਗੇ। ਆਓ ਛੇਤੀ, ਵੀਰ ਜੀ ! ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚ

ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸਿੰਘ-ਹੱਛਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਧੰਨ ਭਾਗ ਹਨ, ਲਓ ਠਹਿਰੋ

ਬੌੜੇ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਦੁਇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਜੀਓ ! ਉਸ ਦਿਨ ਸੰਗਤ ਗਈ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੋਂ ਆਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਣਗੇ, ਉਹ ਏਕਾਂਤ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਹਨ, ਪਰ ਅੱਜ ਦੇਖੋ ਆ ਹੀ ਗਏ ਵਿਦਵਾਨ ਤਾਂ ਸੰਤ ਬਹੁਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਹੋਣ, ਵਿਦਵ

ਲੰਘੇ ਹੋਏ ਹੋਣ, ਇਹ ਜ਼ਰਾ ਕਠਨ ਮੇਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸਿੰਘ-ਸੱਚ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸੰਤ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਦਵਾ ਪਾਕੇ ਫੇ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਸਿਆਣੀਆਂ ਤਾਂ ਬੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਚ ਰਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਈ ਅਨਜਾਣ ਤਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਤੋਂ ਉਤੋਂ ਵਾਕ ਰਚਨਾ ਤ੍ਰਿਖੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਨਰੋਤਮ

ਸੰਤ ਬਿਮਲਾ ਸਿੰਘ

ਰਹਿਣਾ। ਸੁਣਦਿਆਂ ਸੁਣਦਿਆਂ ਕਦੇ ਕੋਈ ਉਥੇ ਕੋਈ ਦਾਤਾ ਜੀ ਆ ਗਏ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਜੋ ਆਪਾ ਧੁਪਦਾ ਹੈ, ਧੌਤੇ ਨੂੰ ਰੰਗ ਚਾੜੀਦਾ ਹੈ।” ਮੈਂ ਕਿਹਾ ‘ਤੁਰਸ਼ਾ... ?’ ਆਪ ਬੋਲੇ ‘ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਕਾਦਰ ਹੈ, ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਕੋਈ ਡਾਲ ਡਾਲ, ਫੁੱਲ ਫੁੱਲ, ਫਲ ਫਲ ਵਿਚੋਂ ਸੈਨਤਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖ !’ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਖਣ ਲੱਗੇ। ‘ਉਹ ਹੈ’, ਯਾਦ ਰੱਖ ਕਿ ‘ਹੈ’। ‘ਉਹ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ’, ਯਾਦ ਰੱਖ ਕਿ ‘ਉਹ ਆਨੰਦ’ ਹੈ ਤੇ ‘ਆਨੰਦ ਦਾਤਾ’ ਹੈ, ਯਾਦ ਰੱਖ ਕਿ ਤੂੰ ‘ਉਸਦੀ ਆਨੰਦ’ ਬੱਸ ਐਉਂ ਭਾਂਡਾ ਸਿੱਧਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਵੇਗਾ।” ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ‘ਕੋਈ ਸੰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ, ਸੁਆਦ ਸੁਆਦ ਮੇਰੇ ਲੂੰ ਕੁਛ ਛਿੜੇ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਘਰੀ ਹੋਈ ਲੱਗੇ। ਆਖਣ ਲੱਗੇ :-

ਕਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ

‘ਕਹਿੰਦਾ ਰਹੁ’। ‘ਕਹਿੰਦਾ ਜਾਹ’। ‘ਏਹ ਹਈ ਦਿਲ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਦੇਂਦਾ ਮਾਹ ਦੀ ਜਿੰਦ ਭਰਕੇ ਸੁਹਣੇ ਜਗਤ ਦੇ ਅਸਲੇ ਵਲ ਧੂ ਲਿਜਾਣ ਵਾਲੀ, ਜੀਉਂਦੇ ਬਸ ਮਿਲੇਗਾ, ਵੇਖੋਗਾ ਨਕਸ਼ ਹਰ ਰੰਗੇ ਹਰ ਜਾਈ, ਫੇਰ ਖਿੜੇਗਾ।’

ਮੈਂ ਤਪਾਂ ਅਠਾਂ ਨਾਲ ਸੰਗ ਮਰਮਰ ਵਾਂਝੂ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਚਿੱਟਾ ਤਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਇਸ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਜੀਉਂਦਾ ਜਾਗਦਾ ਕੰਵਲ ਫੁਲ। ਹੁਣ ਸੁਆਦ ਤੋਂ ਏਕਾਂਤ ਸੁਆਦ ਦੋਂਦੀ ਹੈ। ਹੇ ਮਨ ਮੇਰੇ ! ਹੁਣ ਤੂੰ ਕਿਹਾ ਆਗਮ ਨਾਸ਼ ਕਰੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਬਾਹਰ ਆਕੇ ਏਸ ਏਕਾਂਤ ਰਾਤ ਵਿਚ। ਦਾਤਾ ! ਪਿਆਰਾ ! ‘ਪੁਰਖ ਮਧਿ ਜਿਉ ਬਾਸੁ ਬਸਤੁ ਹੈ ਮੁਕਰ ਮਾਹਿ ਜੈਸੇ ਛਾਈ’ ਉਹ ਮੇਰੇ ਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮੇਰੇ ਆਪੇ ਨਾਲ ! ਵਾਹ ਵਾਹ ! ਪਰ ਹਾਂ, ਮਨ ! ਫੜੀ ਰਖ...

ਪ੍ਰਭੁ ਜਪੀਐ॥ ਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਇਹੁ ਮਨੁ ਤਨੁ ਧ੍ਰੁਪੀਐ॥’ (ਸੁਖਮਨੀ)

ਲਕ, ਧੰਨ ਪਿਆਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਧੰਨ ਨਾਮ ! ਲੈ ਮਨ ਹੁਣ ਤਖਤਪੋਸ਼ ਤੇ ਬੈਠਕੇ ਚਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਸੰਤ ਜੀ ਬੈਠ ਗਏ-ਚੰਦ ਵਿਚ ਤੂੰ, ਤਾਰੇ ਵਿਚ ਤੂੰ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸੁਰੀਰੀ ਰੂਪ, ਆਤਮ ਰੂਪ, ਆਪੇ ਆਪ ਨਿਰੰਜਨ ! ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਕੋਲ, ਮੇਰੇ ਵਿਚ

ਅੱਜ ਦਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਦਿਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸੁਆਮੀ ਨੇ ਇਹ ਆਂਦੀ, ਉਸ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਉਸ ਦਾ ਆਗਮ ਹੈ। ਉਹ ਜਨਮ

ਕ ! ਤੂੰ ਸੱਚਾ ਸਦਾਸ਼ਿਵ ਹੈਂ, ਕਲਜਾਨ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਤੂੰ ਹੈਂ, ਉਹ ਸਿਵ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੀਗਾ ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਂਦੀ। ਹੋਰ ਕੋਣ ਲਿਆ ਆਪਣੀਆਂ ਜਟਾਂ ਵਿਚ ਇਸਨੂੰ ਪੀ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਤੇਰਾ ਹੀ ਇਲਾਹੀ ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਅੰਤਹਕਰਣ-ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੈਯਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੁੱਢ

ਸੰਤ ਬਿਮਲਾ ਸਿੰਘ

ਨਿਰਮਲ ਅਸਲੇ ਵਿਚ ਸਮਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਰਸਨਾਂ ਦੇ ਬਿਮਲ ਚਸਮੋਂ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਦੇ ਹਿਮਾਲਯ ਤੋਂ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਰੂਪਵਾਨ ਕਰਕੇ ਅੱਗੇ ਟੋਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਵਾਹ ਵਾਹ ਮੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੀਗਾ ! ਮੇਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਆਧਾਰ ਸੁਰੀਰੀ ਰੂਪ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਲਪਟ ! ਜੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕ੍ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਆਕੇ ਗੁਲਾਬ ਵਾਂਗੂ ਰੂਪ ਧਾਰੀ ਹੋਕੇ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲੀ, ਸਾਨੂੰ ਸੁਰੀਰਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ !

ਅੱਜ ਹੇ ਧੰਨ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ! ਆਪਦਾ ਆਗਮ ਹੈ। ਹੇ ਮਨ ! ਉੱਠ ਅੱਜ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਚਲ। ਅੱਜ ਏਕਾਂਤ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ। ਜਿਸ ਦਾਤੇ ਤੈਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਕਿ ਜਦ ਕੋਈ ਜੀਉ ਪਵੇ ਤਾਂ ਆਪੇ ਵਿਚ ਇਕੱਲਾ ਨ ਜੀਵੇ। ਸਾਂਈ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਭੀ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਰੱਬੀ ਜਲਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੇ। ਚੱਲ ਮਨਾਂ ! ਕੀਰਤਨ ਸੁਣ, ਲਾਹਾ ਲੈ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਭਾਵੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਬੀ ਆਪਣੇ ਸਦਾਸ਼ਿਵ, ਅਸਲੀ ਸ਼ਿਵ, ਕਲਜਾਨ ਅਵਤਾਰ ਸ਼ਿਵ, ਸੁਲਹ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੀਗਾ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਅਮਰੀ ਰੋ ਕਰਕੇ ਵਗਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦਾਤੇ ਦੇ ਗੁਣਾਨੁਵਾਦ ਕਰ। ਚੱਲ, ਕਰ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਹੋ ਤਿਆਰ। ਪਹਿਨ ਚੋਲਾ, ਸਜਾ ਦਸਤਾਰਾ, ਫੜ ਸੇਟਾ ਤੇ ਟੁਰ। ਚੱਲ ਉਥੇ ਜਿੱਥੇ ਮੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੀਗਾ ਦਾ ਬਿਮਲ ਪਰਵਾਹ ਅੱਜ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਕੇ ਵਗੇਗਾ। ਜਿੱਥੇ ਅੱਜ ਮੇਰੀ ਅਮਰ ਨੱਯਾ ਦੀ ਕਾਂਗ ਚੜ੍ਹੇਗੀ। ਚਲ, ਦੇਖ ਸੰਗਮ ਸਾਗਰ ਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਦਾ।

--o--

੨.

ਇਕ ਨੱਗਰ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਲੰਘ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਜੇ ਸਵੇਰਾ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਮਿਠੀ ਮਿਠੀ ਠੰਢ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ, ਏਕਾਂਤ ਤੇ ਸੁਆਂ ਹੈ। ਇਕ ਘਰ ਅੱਗੇ ਇਕ ਸੱਜਣ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ‘ਭਾਈ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ! ਆਓ ਚੱਲੀਏ ਗੁਰਦੁਆਰੇ।’

ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸਿੰਘ-ਤੁਸੀਂ ਚਲੋ, ਮੈਂ ਆਯਾ। ਨਰੋਤਮ ਸਿੰਘ-ਵੀਰ ਜੀਓ ! ਛੇਤੀ ਆਓ, ਮੈਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਤੋਂ ਵਡਾ ਕਾਕਾ, ਜੇ ਅੱਜ ਤੂੰ ਵਜੇ ਗਿਆ ਸੀ, ਆਕੇ ਦਸ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਬਿਮਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੁਟੀਆ ਤੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਅੱਜ ਕਥਾ ਕਰਨਗੇ। ਆਓ ਛੇਤੀ, ਵੀਰ ਜੀ ! ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨਾਂ ਤੋਂ ਵਿਰਵੇ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਈਏ। ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸਿੰਘ-ਹੱਛਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਧੰਨ ਭਾਗ ਹਨ, ਲਓ ਠਹਿਰੋ ਮੈਂ ਪਲ ਵਿਚ ਆਯਾ।

ਬੜੇ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਦੁਇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਨਰੋਤਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ : ‘ਵੀਰ ਜੀਓ ! ਉਸ ਦਿਨ ਸੰਗਤ ਗਈ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੋਂ ਆਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬੱਝਦੀ ਕਿ ਸੰਤ ਅੱਜ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆਉਣਗੇ, ਉਹ ਏਕਾਂਤ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਹਨ, ਪਰ ਅੱਜ ਦੇਖੋ ਆ ਹੀ ਗਏ ਹਨ, ਬੜੇ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਵਿਦਵਾਨ ਤਾਂ ਸੰਤ ਬਹੁਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਹੋਣ, ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਣ ਤੇ ਘਾਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੀ ਲੰਘੇ ਹੋਏ ਹੋਣ, ਇਹ ਜਰਾ ਕਠਨ ਮੇਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।’

ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸਿੰਘ-ਸੱਚ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸੰਤ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਦਵਾ ਪਾਕੇ ਫੇਰ ਕੁਛ ਓਹੋ ਜੇਹੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਸਿਆਣੀਆਂ ਤਾਂ ਬੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰਚਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਈ ਅਨਜਾਣ ਤਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਬੀ ਸ਼ਰਧਾ ਹੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਤੋਂ ਉਤੋਂ ਵਾਕ ਰਚਨਾ ਤ੍ਰਿਖੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਨਰੋਤਮ ਸਿੰਘ--ਭਾਈ ਜਿਵੇਂ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਬਿਮਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਆਤਮਰਸ ਭਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੀਗਾ ਹੈ, ਉਹ ਠੀਕ ਹੈ। ਸਤ ਦੱਸਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਸਾਂ ਜੋਗ

ਸਾਧਨ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਦਸਦੇ ਸੀ : ਅਸਾਂ ਜੈਨ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬੀ ਪੜ੍ਹੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੇੜੇ ਕਠਨ ਸਾਧਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਬੀ ਪੂਰੇ ਜਾਣੂ ਹਨ। ਪਰ ਓਦਿਨ ਦਸਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਤੜਪ ਤੜਪ ਕੇ, ਸਹਿਕ ਸਹਿਕ ਕੇ, ਚਿਰਕੇ ਜਾਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਇਸਦੀ ਕਦਰ ਹੈ ਤਸਾਨੂੰ ਮਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਹੀ ਕੰਨੀ ਪੈਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਇਸਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ।

ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸਿੰਘ-ਠੀਕ ਹੈ, ਸਚ ਕਿਹਾ ਸਾਨੇ, ਪਰ ਵੀਰ ਜੀ ! ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ?

ਨਰੋਤਮ ਸਿੰਘ-ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਬੁਧੀ ਸਾਣ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ; ਤਦੋਂ ਮਨ ਨਾਲ ਜਾਣ ਲੈਣ ਨੂੰ 'ਗੰਯਾਨ' ਸਮਝਕੇ ਭੁੱਲ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਦੱਸਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਜਦ ਤਕ ਕਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਉਥੇ ਨਾ ਅੱਪੜੇ ਜਿਥੇ ਸੁਰੀਧੀ ਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾ ਲਗੀਦਾ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਆਪਾ ਰਸ ਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਲੱਗਕੇ ਰਸ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀ ਸੁਰਤ ਵਿਚ, ਜਾਂ ਸੰਤ ਜਿਵੇਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਸਾਡੀ ਬਿਰਤੀ ਵਿਚ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਰੂੜ ਹੋਕੇ ਨਿਰੰਤਰ ਮੇਲ ਵਾਂਙੂ ਨਹੀਂ ਜਦ ਤਾਂਈਂ ਬੈਠਦਾ, ਤਦ ਤਾਂਈਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਰਸ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਪਉੜੀ ਬੀ ਪੜ੍ਹੀ ਸੀ :-

ਇਕ ਦੂ ਜੀਭੋ ਲਖ ਹੋਹਿ ਲਖ ਹੋਵਹਿ ਲਖ ਵੀਸ॥ ਲਖੁ ਲਖੁ ਗੋੜਾ
ਆਖੀਅਹਿ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਜਗਦੀਸ॥ ਏਤੁ ਰਾਹਿ ਪਤਿ ਪਵੜੀਆ ਚੜੀਐ
ਹੋਇ ਇਕੀਸ॥ ਸੁਣ ਗਲਾ ਆਕਾਸ ਕੀ ਕੀਟਾ ਆਈ ਰੀਸ॥ ਨਾਨਕ
ਨਦਰੀ ਪਾਈਐ ਕੁੜੀ ਕੁੜੇ ਠੀਸ॥

(ਜਪਜੀ-੩੨-੭)

ਸੋ ਵੀਰ ਜੀਓ, ਸਤਾਂ ਦਾ ਦਮ ਬੜਾ ਗਨੀਮਤ ਹੈ, ਏਹ ਪੰਛੀ ਲੋਕ ਹਨ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੋਂ ਏਥੋਂ ਟੁਰ ਜਾਣ, ਸਾਨੂੰ ਲਾਹਾ ਲੈ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਓਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਜਾਣ।

ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸਿੰਘ-ਸਚ ਕਿਹਾ ਨੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਿੰਨੇ ਦਿਨ ਏਥੇ ਛੁੱਟੀ ਤੇ ਹਾਂ ਰੋਜ਼ ਚਲਿਆ ਕਰਾਂਗਾ, ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਦੁਰਲਭ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਦੁਇ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ।

ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਭੋਗ, ਜੋ ਕੀਰਤਨ ਕਿ ਸੰਗਤ ਨੇ ਆਪ ਸੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਤਿਆਰ ਸੀ ਸੋ ਬੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਦ ਪੈ ਗਿਆ। ਸੰਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਜਦ ਕਦੇ ਸੰਤ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆ ਜਾਣ ਤਦੋਂ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਆ ਜਾਵੇ ਉਸੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਾਂ ਵਾਙੂੰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਿ ਜੋ ਕਾਂਸੀ ਜਾਂ ਰਿਖੀ ਰੋਜ਼ ਆਦਿ ਥਾਂਈਂ ਰਹਿਕੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਪੰਡਤ ਹੋਕੇ ਜਦ ਮੋਕਿਆ ਬਣੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਕਥਾ ਕਰਨ ਬੈਠ ਤਾਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ ਨਾ ਲਾਏ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਕਸਰ ਅਰਥ ਉਲਟ ਪੁਲਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹਰ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਕ ਵੇਦਾਂਤ ਵਿਚ ਢਾਲਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ, ਜਦ ਤੋਂ ਕਿ ਆਪ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਆਏ ਸੇ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿਯ ਸਰੂਪ ਜਾਣਕੇ ਸਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ, ਤਦੋਂ ਹੀ ਤੋਂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰੋਜ਼ ਪਾਠ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਆਪ ਨੂੰ ਜੋ ਐਉਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸੁਆਦ ਪਿਆ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਿਆਣੇ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚਾਰ ਲਏ ਸਨ। ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਆਪ ਤੇ ਸਾਰੇ ਗੁਰਯ ਭਾਵ ਖੁੱਲ੍ਹ ਪਏ। ਸੋ ਆਪ ਜਦ ਕਦੇ ਮੋਕਿਆ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਭਾਵ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਕਥਾ ਕਰਦੇ ਕਿ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੈ, ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਹਰਿਜਸ ਵਲ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੈ। "ਆਪ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ" ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ

ਹੈ। ਕਥਾ ਐਸੀ ਮਨੋਹਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਓ ਉਠਾਇਆ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾ ਵਾਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਆਇਆ :-

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫॥

ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੋ ਠਾਕੁਰੁ ਸੁਆਮੀ ਸਰਬ ਜੀਆ ਕਾ ਦਾਤੁ
ਨਿਤ ਸਾਰਿ ਸਮਾਲੈ ਇਕੁ ਗੁਨੁ ਨਹੀਂ ਮੂਰਖਿ ਜਾਤਾ ਰੇ॥੧॥
ਨਾ ਜਾਨਾ ਰੇ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਕਰਤਾ ਰੇ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਲਾਮੁ
॥ਰਹਾਉ॥ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਸਰਬ ਘਟਾ ਭਰੁ
ਸੁਨਤ ਸਦਾ ਹੈ ਸੰਗੇ ਮੈ ਮੂਰਖ ਜਾਨਿਆ ਦੂਰੀ ਰੇ॥੨॥ ਹਰਿ ਬਿਅੰਤੁ
ਵਰਨਉ ਕਿਆ ਜਾਨਾ ਹੋਇ ਕੈਸੇ ਰੇ॥ ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ ਸਤਿਗੁਰੁ
ਦੇਹੁ ਉਪਦੇਸੇ ਰੇ॥੩॥ ਮੈ ਮੂਰਖ ਕੀ ਕੇਤਕ ਬਾਤ ਹੈ ਕੋਟਿ ਪਰਾਧੀ
ਨਾਨਕੁ ਜਿਨਿ ਸੁਣਿਆ ਪੇਖਿਆ ਸੇ ਫਿਰਿ ਗਰਭਾਸਿ ਨ ਪਰਿਆ ਰੇ॥੪॥

ਸੰਤ ਬਿਮਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਕਥਾ ਆਰੰਭੀ ਵਾਲੀ ਕਥਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸੰਗਤ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸੁਰਤ ਏਕਾਗਰ ਹੋਕੇ ਉੱਚੀ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਬੋੜੀ ਦੇਰ ਚੁਪ ਵਰਤੀ ਰਹੀ। ਫੇਰ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਥ ਜੋੜਕੇ ਕਿਹਾ :- ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ੰਕਾ ਦੇ ਭਾਵ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਪਰ ਅਪਣੇ ਸੁਖ ਲਈ ਇਕ ਗਲ ਪੁੱਛਣੀ ਪੁੱਛਾਂ ?

ਸੰਤ-ਜੀ ਸਦਕੇ ਪੁੱਛੋ, ਜੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ।

ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸਿੰਘ-ਆਪ ਨੇ ਜਿਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਥਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਬੜੀ ਹੀ ਮਨੋ ਆਪ ਦੀ ਵਿਆਖਯਾ ਮੁਜਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਡੁੱਲ੍ਹ ਡੁੱਲ੍ਹ ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਨੇ ਪੁੱਛਣੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੂਹੀ ਰਾਗ ਦੇ ਹੈ:- 'ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਹਰੁ ਮਹਿ ਨਾਹੀ ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ॥ ਜੀਅ ਦਾ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲੈਨਿ ਮਿਲਾਏ'॥੨॥ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਥਾ ਵਿਚ ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਪ੍ਰ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਏਸ ਤੁਕ ਪਰ ਜੀਓ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਏ ਤੇ ਏਥੋਂ ਫੇਰ ਗਏ। ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੇ ਜਾਣਦੇ ਦਿਨਾਂ ਪਰ ਗੁਰਪੁਰਬ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਫੇਰ 'ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਹਰੁ ਮ ਕੀਕੁ ਠੀਕ ਹੋਈ ?

ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਸ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਹੋਕੇ ਸੰਤਾਂ ਵ

ਸੰਤ-ਖਾਲਸਾ ਜੀ ! ਜਦੋਂ ਜੀਵ ਸਰੀਰ ਦਾ ਜਾਮਾ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਰਮ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਸੁਭਾਵ ਤੇ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਸਦੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਨੂੰ ਫਲ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਏਹ ਕਰਮ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਰ ਬਹਿ ਗਈਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਉਸ ਹਨ। ਜਨਮ ਧਾਰਕੇ ਫਲ ਭੋਗਦਾ ਤੇ ਹੋਰ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਜੀਵ ਦੇਥੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਜੀਵ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਜੇ ਕੋ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਵੇ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹੀਦਾ ਹੈ 'ਇਹ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ'। ਨੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਨਾਲ ਸਮਝਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਮਿਸਾਲ ਲੈ ਲਓ। ਇਕ ਜੇਲਖਾਨਾ ਹੈ; ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੇਲ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਜੇਲ ਦਾ ਜਨਮ ਹੈ ਤੇ ਜੇਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਸਮਝੋ। ਜੇ ਜੇਲ ਵਿਚ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਰਮ ਬੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਸੋ ਕਰਮ

ਸਾਸਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਦਸਦੇ ਸੀ : ਅਸਾਂ ਜੈਨ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੀ ਪੜ੍ਹੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੰਦੇ
ਦੇ ਹਨ, ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਬੀ ਪੂਰੇ ਜਾਣੂ ਹਨ। ਪਰ ਓਦਿਨ ਦਸਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਤਤਕਾਲ
ਹੋਕ ਕੇ, ਚਿਰਕੇ ਜਾਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਇਸਦੀ ਕਦਰ ਹੈ ਤਸਾਨੂੰ ਮਾਂ ਦੇ
ਪੈਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਇਸਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ।

ਮੈਂ-ਠੀਕ ਹੈ, ਸਚ ਕਿਹਾ ਸਾਨੇ, ਪਰ ਵੀਰ ਜੀ ! ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ?
ਸਾਸਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਬੁਧੀ ਸਾਣ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਂਦੇ
ਜਾਣ ਲੈਣ ਨੂੰ 'ਗਿਆਨ' ਸਮਝਕੇ ਭੁੱਲ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਦੱਸਦੇ ਸਨ ਕਿ
ਨ ਨਹੀਂ ਜਦ ਤਕ ਕਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਉਥੇ ਨਾ ਅੱਪੜੇ ਜਿਥੇ ਸੁਗੰਧੀ ਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ
ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਆਪਾ ਰਸ ਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਲੱਗਕੇ ਰਸ ਰੂਪ ਨਹੀਂ
ਸਾਰੇ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਸਫਲੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀ ਸੁਰਤ ਵਿਚ,
ਏ ਸੀ, ਸਾਡੀ ਬਿਰਤੀ ਵਿਚ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਰੂੜ੍ਹ ਹੋਕੇ ਨਿਰੰਤਰ ਮੇਲ ਵਾਂਝੂ ਨਹੀਂ
ਤਦ ਤਾਂਈਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਰਸ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਪਉੜੀ

ਜੀਤੋ ਲਖ ਹੋਹਿ ਲਖ ਹੋਵਹਿ ਲਖ ਵੀਸ॥ ਲਖੁ ਲਖੁ ਗੇਤਾ
ਹੋ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਜਗਦੀਸ॥ ਏਤੁ ਰਾਹਿ ਪਤਿ ਪਵੜੀਆ ਚੜੀਐ
ਦਰੀਸ॥ ਸੁਣ ਗਲਾ ਆਕਾਸ ਕੀ ਕੀਟਾ ਆਈ ਰੀਸ॥ ਨਾਨਕ
ਪਾਈਐ ਕੂੜੀ ਕੂੜੇ ਠੀਸ॥

(ਜਪਜੀ-੩੨-੭)

ਸਤਾਂ ਦਾ ਦਮ ਬੜਾ ਗਨੀਮਤ ਹੈ, ਏਹ ਪੰਛੀ ਲੋਕ ਹਨ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੋਂ ਏਥੋਂ ਟੁਕ
ਲੈ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਓਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਜਾਣ।
ਮ-ਸਚ ਕਿਹਾ ਨੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਿੰਨੇ ਦਿਨ ਏਥੇ ਛੁੱਟੀ ਤੇ ਹਾਂ ਰੋਜ਼ ਚਲਿਆ ਕਰਾਂਗਾ, ਕਰੀ
ਲੜ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਦੁਆਰਾ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਦੁਇ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ।
ਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਭੋਗ, ਜੋ ਕੀਰਤਨ ਕਿ ਸੰਗਤ ਨੇ ਆਪ ਸੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ,
ਦੇਰ ਬਾਦ ਪੈ ਗਿਆ। ਸੰਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਜਦ ਕਦੇ ਸੰਤ
ਣ ਤਦੋਂ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਆ
ਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਾਂ ਵਾਂਝੂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਿ ਜੋ ਕਾਂਸੀ ਜਾਂ ਰਿਖੀ ਕੇਸ
ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਪੰਡਤ ਹੋਕੇ ਜਦ ਮੋਕਿਆ ਬਣੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
ਕਰਨ ਬੈਠ ਤਾਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ ਨਾ ਲਾਏ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਕਸਰ
ਏ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹਰ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਕ ਵੇਦਾਂਤ ਵਿਚ ਢਾਲਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ
ਨੂੰ, ਜਦ ਤੋਂ ਕਿ ਆਪ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਆਏ ਸੇ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲਿਆ
ਨੂੰ ਪ੍ਰਿਯ ਸਰੂਪ ਜਾਣਕੇ ਸਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੇ, ਤਦੋਂ ਹੀ ਤੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ
ਰੋਜ਼ ਪਾਠ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਆਪ ਨੂੰ ਜੋ ਐਉਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸੁਆਦ ਪਿਆ
ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਿਆਣੇ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚਾਰ ਲਏ ਸਨ। ਵਿਦਵਾਨ
ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਆਪ ਤੇ ਸਾਰੇ ਗੁਰਯ ਭਾਵ ਖੁੱਲ੍ਹ ਪਏ। ਸੇ ਆਪ ਜਦ ਕਦੇ
ਇਸ ਭਾਵ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਕਥਾ ਕਰਦੇ ਕਿ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੈ,
ਰੋਜ਼ ਵਲ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੈ। "ਆਪ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ" ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ

ਹੈ। ਕਥਾ ਐਸੀ ਮਨੋਹਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਅੱਜ ਜਦ ਆਪ ਨੇ ਹੁਮਾਲ
ਉਠਾਇਆ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾ ਵਾਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਆਇਆ :-
ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫॥

ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੋ ਠਾਕੁਰੁ ਸੁਆਮੀ ਸਰਬ ਜੀਆ ਕਾ ਦਾਤਾ ਰੇ॥ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ
ਨਿਤ ਸਾਰਿ ਸਮਾਲੈ ਇਕੁ ਗੁਨੁ ਨਹੀਂ ਮੂਰਖਿ ਜਾਤਾ ਰੇ॥੧॥ ਹਰਿ ਆਰਾਧਿ
ਠਾ ਜਾਨਾ ਰੇ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਕਰਤਾ ਰੇ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਲਾਮੁ ਪਰਿਓ ਰਾਮਦਾਸੁ
॥ਰਹਾਉ॥ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਸਰਬ ਘਟਾ ਭਰਪੂਰੀ ਰੇ॥ ਪੇਖਤ
ਸੁਨਤ ਸਦਾ ਹੈ ਸੰਗੇ ਮੈ ਮੂਰਖ ਜਾਨਿਆ ਦੂਰੀ ਰੇ॥੨॥ ਹਰਿ ਬਿਅੰਤ ਹਉ ਮਿਤਿ ਕਰਿ
ਵਰਨਉ ਕਿਆ ਜਾਨਾ ਹੋਇ ਕੈਸੇ ਰੇ॥ ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ ਸਤਿਗੁਰ ਅਪੁਨੇ ਸੈ ਮੂਰਖ
ਦੇਹੁ ਉਪਦੇਸੇ ਰੇ॥੩॥ ਮੈ ਮੂਰਖ ਕੀ ਕੇਤਕ ਬਾਤ ਹੈ ਕੋਟਿ ਪਰਾਧੀ ਤਰਿਆ ਰੇ॥ ਗੁਰੁ
ਠਾਨਕੁ ਜਿਨਿ ਸੁਣਿਆ ਪੇਖਿਆ ਸੇ ਫਿਰਿ ਗਰਭਾਸਿ ਨ ਪਰਿਆ ਰੇ॥੪॥੨॥੧੩॥-੬੧੨

ਸੰਤ ਬਿਮਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਕਥਾ ਆਰੰਭੀ। ਐਸੀ ਸੁਹਣੀ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ
ਵਾਲੀ ਕਥਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸੰਗਤ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸੁਰਤ ਏਕਾਗਰ ਹੋਕੇ ਉੱਚੀ ਹੋ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਸੰਤ ਭੋਗ ਪਾ ਚੁਕੇ
ਤਾਂ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਚੁਪ ਵਰਤੀ ਰਹੀ। ਫੇਰ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਥ ਜੋੜਕੇ ਕਿਹਾ :- ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਕਾਰ ਜੋਗ ਜੀਓ !
ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ੰਕਾ ਦੇ ਭਾਵ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਪਰ ਅਪਣੇ ਸੁਖ ਲਈ ਇਕ ਗਲ ਪੁੱਛਣੀ ਹੈ, ਜੇ ਆਗਿਆ ਕਰੋ ਤਾਂ
ਪੁੱਛਾਂ ?

ਸੰਤ-ਜੀ ਸਦਕੇ ਪੁੱਛੋ, ਜੋ ਦਾਸ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ।
ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸਿੰਘ-ਆਪ ਨੇ ਜਿਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਥਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਬੜੀ ਹੀ ਮਨੋਹਰ ਹੋਈ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਬੀ
ਆਪ ਦੀ ਵਿਆਖਯਾ ਮੁਜਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਡੁੱਲ੍ਹ ਡੁੱਲ੍ਹ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਗਲ
ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਨੇ ਪੁੱਛਣੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੂਹੀ ਰਾਗ ਦੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਆਯਾ
ਹੈ:- 'ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਹਰੂ ਮਹਿ ਨਾਹੀ ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ॥ ਜੀਅ ਦਾਨੁ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨਿ
ਹਰਿ ਸਿਉ ਲੈਨਿ ਮਿਲਾਏ'॥੨॥ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਥਾ ਵਿਚ ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਦੱਸਿਆ
ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਏਸ ਤੁਕ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਹੈ।
ਪਰ ਜੀਓ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਏ ਤੇ ਏਥੋਂ ਫੇਰ ਗਏ। ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਤਾਂਈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਆਉਣ
ਤੇ ਜਾਣਦੇ ਦਿਨਾਂ ਪਰ ਗੁਰਪੁਰਬ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਫੇਰ 'ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਹਰੂ ਮਹਿ ਨਾਹੀ' ਵਾਲੀ ਗਲ
ਕੀੜ੍ਹ ਠੀਕ ਹੋਈ ?

ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਸ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਹੋਕੇ ਸੰਤਾਂ ਵਲ ਲੱਗ ਗਿਆ।
ਸੰਤ-ਖਾਲਸਾ ਜੀ ! ਜਦੋਂ ਜੀਵ ਸਰੀਰ ਦਾ ਜਾਮਾ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ
ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਸੁਭਾਵ ਤੇ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਸਦੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ, ਅਥਵਾ ਉਸ
ਨੂੰ ਫਲ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਸੇ ਏਹ ਕਰਮ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਰ ਬਹਿ ਗਈਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੋਂਦੀਆਂ
ਹਨ। ਜਨਮ ਧਾਰਕੇ ਫਲ ਭੋਗਦਾ ਤੇ ਹੋਰ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਜੀਵ ਅਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਬੱਧਾ
ਏਥੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਜੀਵ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਏਥੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ
ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਵੇ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹੀਦਾ ਹੈ 'ਇਹ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ'। ਜੇ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਤੁਸਾਂ ਜੀ
ਨੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਨਾਲ ਸਮਝਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਮਿਸਾਲ ਲੈ ਲਓ। ਇਕ ਜੇਲਖਾਨਾ ਹੈ; ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੀਵ ਜਾਂਦੇ
ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੇਲ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਜੇਲ ਦਾ ਜਨਮ ਹੈ ਤੇ ਜੇਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ ਜੇਲ ਵਿਚੋਂ ਮਰਨੇ ਤੁੱਲ
ਸਮਝੋ। ਸੇ ਜੇਲ ਵਿਚ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਰਮ ਬੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਸੇ ਕਰਮ ਬੱਧ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਉਸੇ

ਜੇਲ ਵਿਚ ਉਸੇ ਬੂਹੇ ਥਾਂਣੀ ਦਰੋਗਾ ਤੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਤੇ ਸਿਪਾਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਪਾਕੇ ਅਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੱਧੇ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਸਗੋਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਫਰਜ਼ ਦੇ ਨਿਬਾਹ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤੀਸਰੇ ਹਨ ਧਾਰਮਕ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਜੋ ਜੇਲ ਵਿਚ ਸੁਤੰਤਰ ਇੱਛਿਆ ਨਾਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਅੰਦਰ ਉਸੇ ਰਸਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਕਰਮਬੱਧ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਉਹ ਪਰਉਪਕਾਰ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖਮਤਿ ਦੇਣ ਕਿ ਉਹ ਭਲੇ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕਿ ਫੇਰ ਜੇਲ ਵਿਚ ਨਾ ਜਾਣ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ (ਤੇ ਦਸੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ) ਏਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਕਰਮ ਬੱਧ ਨਹੀਂ ਆਏ ਓਹ ਪਰਉਪਕਾਰ ਲਈ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਆਏ, ਸਾਨੂੰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਛੁੱਟਣ ਦੀ ਜਾਚ ਦੱਸਣ ਆਏ। ਹਾਂ, ਓਹ ਸਾਨੂੰ ਏਥੇ ਸੁਖੀ ਵੱਸਣ ਦਾ ਵੱਲ ਦੱਸਣ ਆਏ, ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ 'ਬਹੁੜਿ ਨ ਹੋਵੀ ਜਨਮੜਾ' ਦੀ ਤਰਕੀਬ ਸਿਖਾਉਣ ਆਏ। ਇਸ ਲਈ ਪੰਚਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ(ਤੇ ਦਸੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ) ਪਰਉਪਕਾਰ ਲਈ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਹੀਂ ਕਹਿਲਾ ਸਕਦਾ। ਓਹ ਏਥੇ ਆਕੇ ਜੀਅਦਾਨ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਮੇਏ ਮਨ ਨੂੰ ਜੀਵਾਲਦੇ ਹਨ, ਕੀਕੂੰ ? ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਅਰਥਾਤ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਲਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਐਸਾ ਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਐਉਂ ਓਹ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ, ਵਾਹ ਵਾਹ ਪੰਨ ਜਨਮ ਹੈ। ਫਿਰ ਸੰਤ ਬਿਮਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੋਲੇ- ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਜੇ ਇਸ ਗੁਰੂ ਕੇ ਟਹਿਲੀਏ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨੋਂ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਨੂੰ 'ਜਨਮ ਦਿਨ' ਨਾ ਆਖਿਆ ਕਰੋ, ਉਹ ਜਨਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ। 'ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਦਿਨ' ਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਅਤੇ ਏਥੋਂ ਟਰ ਜਾਣ ਦੇ ਦਿਨ ਨੂੰ 'ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਦਿਨ' ਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਐਡੇ ਉੱਚੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਲਈ ਅਦਬ ਚਾਹੀਏ। ਬੰਦਗੀ ਦਾ ਮੂਲ ਅਦਬ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਮੁੱਢ ਅਦਬ ਹੈ। ਤੇ ਯਥਾਰਥ ਬਾਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਹਨ ਜੋ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਰਥਾਤ ਅਵਤਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਗਤ ਨੇ ਆਖਿਆ : 'ਸਤਿਬਚਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀਓ।'

ਹੁਣ ਇਕ ਸੱਜਣ ਨੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜੇ ਬੇਚਲ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅੱਜ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦੀ ਕਥਾ ਆਪ ਹੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਕਰਾਓ।

ਸੰਤ ਜੀ-ਸਤਿ ਬਚਨ ! 'ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ' ਆਖੋ ਨਾ।

ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ-ਭੁਲ ਹੋ ਗਈ ਜੀਉ ! 'ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ'।

ਸੰਤ ਜੀ-ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ! ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਅਵਤਾਰ ਕਥਾ ਹਨ। ਇਕ ਪਹਿਲੀ ਇਕ ਦੂਜੀ। ਕੇਹੜੀ ਸੁਣਾਵਾਂ ?

ਸੰਗਤ ਸੁਣਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਈ। ਭਾਈ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉੱਠਕੇ ਕਿਹਾ 'ਮਹਾਰਾਜ ਜੀਓ ! ਪਹਿਲੀ ਕੇਹੜੀ ਤੇ ਦੂਜੀ ਕੇਹੜੀ ?'

ਸੰਤ ਜੀ-ਪਹਿਲੀ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ 'ਇਸ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਅਵਤਰਣ ਹੈ', ਤੇ ਦੂਸਰੀ ਹੈ 'ਸਾਡੇ ਕੋਲੇ ਰਹਿ ਪੈਣ ਦੀ।' ਪਹਿਲੀ ਤੁਸਾਂ ਬਹੁਤ ਵੇਰ ਸੁਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜਸ ਸੁਣਦਿਆਂ ਕੰਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਹੀਂ ਰਜਦੇ, ਸੋ ਜੇਹੜੀ ਆਖੋ।

ਸੰਗਤ-ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਫੇਰ ਦੂਜੀ 'ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਰਹਿ ਪੈਣ' ਵਾਲੀ ਸੁਣਾਓ।

ਸੰਤ ਜੀ-ਦੇਖੋ ਭਾਈ, ਜੇ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਬੂਟੇ ਨਾਲੋਂ ਫੁਲ ਤੋੜੀਏ ਤਾਂ ਹਥ ਵਿਚ ਫੁਲ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਟਹਿਣੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਅਸਾਂ ਸੁਣਿਆਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰਚਨਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਸੂਖਮ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਜੇ ਟਾਹਣੀ ਨਾਲੋਂ ਫੁੱਲ ਤੋੜੇ ਤਾਂ ਫੁੱਲ ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਬੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਹਿ-ਲਹਾਉਂਦਾ ਹੋਏਗਾ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਤੋਂ ਖਿਆਲ

ਕਰ ਲਓ, ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਐਸੀ ਕਲਾ ਗਏ ਤੇ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਬੀ ਰਹਿ ਪਏ। ਚਲੇ ਗਏ ਦੀ ਸਾਖੀ ਤਾਂ ਤੁ ਐਉਂ ਹੈ :-

ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਨੂੰ ਉਬਾਰਨ ਲਈ ਜੋ ਉਦਾਸੀਆਂ ਸਤਿਗੁ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਚੱਕਰ ਲਾਕੇ ਆਪ ਵਰਤਾਇਆ। ਇਸਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਜਦ ਬੀ ਉਦਾਸੀ ਕਰਕੇ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ ਜਾਣਾ ਸੁੱਖ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਆਪ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਜੋਤਿ ਜਾ ਛੱਡੀਆਂ ਤਦ ਉਹ ਭੇਖ ਭਗਵਾ ਪਹਿਨਕੇ ਜੋ ਉਦਾਸੀ ਰੰਗਤ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਕਿਸੇ ਬੰਦਸ਼ ਵਿਚ ਬੰਦ ਨਹੀਂ। ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਦੀ ਆਪ ਦੀ ਬੱਧੀ ਧਰਮਸਾਲ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਕੋਤਕੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਸੋ ਆਪ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੇ। ਸੰਗਤਾਂ ਕਿਰਤ ਕਰਦੀਆਂ ਪਕਦੇ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਐਸੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਤਦ ਆਪ ਸਭ ਸਾਮਾਨ ਵਿਸਰਜਨ ਕਰਕੇ ਥੋੜੇ ਵਕਤ ਲਈ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਲਗਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਨਿਤਰ ਆਉਂਦੇ। ਦੇਖੋ ਇਹ ਕੋਤ ਧਾਰਕੇ, ਅਰਥਾਤ ਫਕੀਰੀ ਭੇਖ ਧਾਰਕੇ, ਕੋਈ ਵਿਰਕਤ ਸਾਧੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ, ਜੀਉਂਦੇ ਹੁਲਾਰਿਆਂ ਵਾਲੇ ਖੁੱਲਾਂ ਜੀ ਪੇਕੇ ਘਰ ਬੜੇ ਦੁਖੀ ਹਨ, ਬੱਚਿਆਂ ਸਣੇ ਓਹ ਪੇਕੇ ਪਰ ਨਾਲ ਖੇਦ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਓਹ ਸਦਾ ਉਦਾਸ ਤੇ ਗਮ ਵਿਚ ਕਰਨੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਰਹਿਣੇ ਦੀ ਆਗਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜੋਗੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉਲ੍ਹਾਮਾਂ ਬੀ ਦਿੱਤਾ, ਪ ਦਾ ਅਸੂਲ 'ਸੱਚ' ਤੇ ਟਰਨਾ, ਅਮਲੀ ਸਚਿਆਰ ਹੋਣਾ, ਅ ਪਰ ਬਦਲਦੇ ਜਗਤ ਦਾ ਮੂਲ ਆਧਾਰ, ਜੋ ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਗੱਲ ਕੀ ਹਰ ਗੱਲੇ ਸੱਚ ਦਾ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਬੀ ਸੱਚ ਦਾ ਅਰਥਾਤ ਦਰੁਸਤ ਬਸਰ ਕਰਨ ਦਾ ਵੱਲ ਸਿਖਾਇ ਕਰਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸੀ। ਸੋ ਉਹ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਇਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜਗਤ ਦੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨ ਪੁਰੇ ਆ ਗਿਆ। ਸੋ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆ ਉਧਾਰ ਨਮਿੱਤ ਕੀਤਾ।

ਇਕ ਦਿਨ ਆਪ ਬਾਹਰ ਖੜੇ ਸਨ ਤਾਂ ਇਕ ਸੁਭਾ ਪਾਸ ਖੜਕੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾਕੇ ਪੁੱਛਣ ਲਗੇ : 'ਸੁਹਣੇ ਨੈਣਾਂ ਜੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਚਰਨ ਪਰਸਨੇ ਹਨ। ਕ ਹੋ?' ਆਪ ਪੁਛਦੇ ਸਨ, ਕੁਝ ਝਰਨਾਟ ਅੰਦਰ ਛਿੜਦੀ

ਰਹ ਲਫ਼, ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਐਸੀ ਕਲਾ ਵਰਤਾਈ ਕਿ ਆਪ ਇਥੋਂ ਚਲੇ ਬੀ ਗਏ ਤੇ ਸਭੇ ਘਸ ਬੀ ਰਹਿ ਪਏ। ਚਲੇ ਗਏ ਦੀ ਸਾਖੀ ਤਾਂ ਤੁਸਾਂ ਪੜੀ ਸੁਣੀ ਹੈ, ਰਹਿ ਪੈਣ ਦੀ ਸਾਖੀ ਐਉਂ ਹੈ :-

੩.

ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਨੂੰ ਉਥਾਰਨ ਲਈ ਜੇ ਉਦਾਸੀਆਂ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਦੇਸ ਦਾ ਚੱਕਰ ਲਾਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਸਾਉਣ ਦਾ ਕੋਤਕ ਵਰਤਾਇਆ। ਇਸਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਜਦ ਬੀ ਉਦਾਸੀ ਕਰਕੇ ਦੇਸ ਮੁੜੇ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਆਕੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਫੇਰ ਸਿਦੇਸ ਜਾਣਾ ਸੱਖ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਆਪ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਜੀਤ ਜਗਾਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਤਾਰਣ ਲੱਗੇ। ਉਦਾਸੀਆਂ ਛੱਡੀਆਂ ਤਦ ਉਹ ਭੇਖ ਭਗਵਾ ਪਹਿਨਕੇ ਜੇ ਉਦਾਸੀ ਰੰਗਤ ਚਲਾਈ ਸੀ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਗਤ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਕਿਸੇ ਬੰਦਸ ਵਿਚ ਬੰਦ ਨਹੀਂ। ਸੰਗਤਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਫੇਰ ਆਉਣ ਤੇ ਤਰਨ। ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਦੀ ਆਪ ਦੀ ਬੱਧੀ ਧਰਮਸਾਲ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਜੀਅਦਾਨ ਦਾ ਰੰਗ ਲੱਗਾ ਰਹੇ। ਕੋਤਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਆਪ ਪੈਲੀਆਂ ਬਿਜਵਾਈਆਂ। ਆਪ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੇ। ਸੰਗਤਾਂ ਕਿਰਤ ਕਰਦੀਆਂ, ਫਸਲ ਹੁੰਦੇ, ਓਹ ਫਸਲ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਪਕਦੇ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਐਸੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਜੇ ਨਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ, ਨਾ ਕਿਰਤ ਕਰਦੇ ਤਦ ਆਪ ਸਭ ਸਾਮਾਨ ਵਿਸਰਜਨ ਕਰਕੇ ਥੋੜੇ ਵਕਤ ਲਈ ਲੰਗਰ ਮਸਤ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਤੇ ਐਉਂ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਲਗਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਨਿਤਰ ਆਉਂਦੇ। ਦੇਖੋ ਇਹ ਕੋਤਕ ਕੇਵਾ ਅਨੂਪਮ ਵਰਤਾਇਆ। ਸੰਨਾਮ ਧਾਰਕੇ, ਅਰਥਤ ਫਕੀਰੀ ਭੇਖ ਧਾਰਕੇ, ਕੋਈ ਵਿਰਕਤ ਸਾਧੂ ਮੁੜ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ, ਜੀਉਂਦੇ ਹੁਲਾਰਿਆਂ ਵਾਲੇ ਖੁੱਲਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਜਦ ਛਿੱਨਾ ਕਿ ਥੋਥੇ ਸੁਲੱਖਣੀ ਸੀ ਪੈਕੇ ਪਰ ਥੋੜੇ ਦੁਖੀ ਹਨ, ਬੱਚਿਆਂ ਸਣੇ ਓਹ ਪੈਕੇ ਪਰਵਾਰ ਤੇ ਭਾਰੂ ਹਨ, ਸਾਕ ਅੰਗ ਮੋਹਣਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਦ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਓਹ ਸਦਾ ਉਦਾਸ ਤੇ ਗਾਮ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਰਹਿਣੇ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਭੇਖ ਧਾਰਕੇ ਭੇਖ ਦੇ ਕੈਦੀ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜੋਗੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉਲੂਆਂ ਬੀ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਦਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸੂਲ 'ਸੱਚ' ਤੇ ਟੁਕਨਾ, ਅਮਲੀ ਸਚਿਆਰ ਹੋਣਾ, ਆਤਮ ਸੱਚ ਤੇ ਟਿਕੇ ਰਹਿਣਾ, ਇਸ ਦਿਸਦੇ ਪਰ ਬਦਲਦੇ ਜਗਤ ਦਾ ਮੂਲ ਆਧਾਰ, ਜੋ ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਰੱਖਣਾ ਸਿਖਾਉਣਾ ਸੀ। ਗੱਲ ਕੀ ਹਰ ਗੱਲੇ ਸੱਚ ਦਾ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਤੇ ਚਲਾਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ ਬੀ ਸੱਚ ਦਾ ਅਰਥਤ ਦਰਸਤ ਬਸਰ ਕਰਨ ਦਾ ਵੱਲ ਸਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੁਖੀ ਸਨ, ਦੁਖ ਨਵਿਰਤ ਕਰਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸੀ। ਜੇ ਉਹ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਇਕ ਆਤਮ ਸੱਤ੍ਰਜਤਾ ਸੀ, ਜਿਸਦੇ ਕਰਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜਗਤ ਦੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਪਰਵਾਰ ਬੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਆ ਗਿਆ। ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਯੂ ਦਾ ਸੁਹਾਵਣਾ ਬਿਰਧਾਪਨ ਜਗਤ ਉਧਾਰ ਨੀਂਤ ਕੀਤਾ।

ਇਕ ਦਿਨ ਆਪ ਬਾਹਰ ਖੜੇ ਸਨ ਤਾਂ ਇਕ ਸੁਭਾਗਾ ਆਤਮਾ ਘੋੜੀ ਪਰ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਆਏ ਤੇ ਘਸ ਖੜਕੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾਰੇ ਪੁੱਛਣ ਲਗੇ : 'ਸੁਹਣੇ ਨੈਣਾਂ ਵਾਲੇ ਜੀਓ ! ਏਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਚਰਨ ਪਰਸਨੇ ਹਨ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਟਿਕਾਣੇ ਦਾ ਥਰੂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹੋ?' ਆਪ ਪੁਛਦੇ ਸਨ, ਕੁਝ ਝਰਨਾਟ ਅੰਦਰ ਛਿੜਦੀ ਸੀ, ਚਿਹਰੇ ਵਲ ਤਕਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਧੂਹ ਜੋਗੀ

ਰ ਸਿੱਖ
ਆਪਣੇ
ਜਗਮਕ
ਨ ਪਰ
ਹ ਭਲੇ
ਜਾਹਿਬ)
ਤੋਂ ਛੁੱਟਣ
'ਬਹੁਤਿ
ਆ ਕਿ
ਉਹਨਾਂ
ਆ ਵਿਚ
ਐ ਹਨ,

ਜੀ ਬਲੇ-
ਜਲੇ ਦਿਨ
ਆ ਕਰੇ।
ਪ੍ਰੇਮਾਰਿਆਂ
ਬਾਤ ਇਹ
ਜਾਖਿਆ :

† ਜੇ ਖੋਚਲ

ਏਕ ਪਹਿਲੀ
! ਪਹਿਲੀ

ਗੀ ਹੈ 'ਸਭੇ
ਖੋਖਾਂ ਦੇ ਨਹੀ

ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,
ਕਿਸੇ ਸੁਖਮ
ਹੱਥ ਵਿਚ ਬੀ
ਤੋਂ ਖਿਆਲ